

Ameryka Łacińska, 2 (120) 2023
ISSN 1506-8900; e-ISSN 2081-1152

Natalia Korycka
Uniwersytet Warszawski
e-mail: korycka.natalia97@gmail.com

Między silnym przywództwem a koncyliacją: polityka Álvaro Obregona wobec interesów chłopów i robotników

*In Between the Strongman Leading and Conciliation:
Álvaro Obregón's Politics Towards the Interests of Peasants
and Labour Workers*

Artykuł nadesłany: 4 stycznia 2023
Wersja ostateczna: 28 lipca 2023
DOI: 10.7311/20811152.2023.120.03

Streszczenie: Inauguracja prezydentury Álvaro Obregona zamyka militarny etap rewolucji meksykańskiej, otwierając jednocześnie dominację we frakcji liberalnej polityków z Sonory oraz proces budowania (po)rewolucyjnego porządku państwowego. Celem tego artykułu jest analiza polityki Obregona wobec interesów chłopów i robotników podczas jego prezydentury, biorąc również pod uwagę działania jakie podejmował w poprzedzającym ją okresie, kiedy dopiero budował swoją pozycję w obozie liberalnym. W niniejszym artykule autorka przyjęła założenie, że w prowadzonej przez Obregona polityce wobec chłopów i robotników łączył on elementy silnego przywództwa starając się jednocześnie godzić oraz kontrolować ich interesy, doprowadzając tym samym do ewolucji podejścia zwycięzców rewolucji wobec dążeń tych grup społecznych.

Słowa kluczowe: Meksyk, rewolucja meksykańska, liberalizm z Sonory, chłopci, robotnicy, reforma agrarna, prawa pracy.

Abstract: The inauguration of Álvaro Obregón's presidency closes the military stage of the Mexican Revolution, opening at the same time the dominance of Sonoran politicians within the liberal fraction and the process of building a (post-)revolutionary state order. The aim of this article is to analyze Obregón's policy towards the interests of peasants and labour workers during his presidency, taking into the consideration the actions he was taking during the period immediately preceding it, when he was just building his position in the liberal camp. In this article, the author assumes that in his policy towards peasants and

labour workers, Obregón combined elements of strong leadership while trying to reconcile and control their interests, thus leading to the evolution of the approach of the winners of the Revolution towards the aspirations of these social groups.

Keywords: Mexico, Mexican Revolution, Sonorian liberalism, peasants, labour workers, agrarian reform, labour laws.

Wstęp

Rewolucja meksykańska stanowi jedno z najważniejszych wydarzeń w historii zarówno samego Meksyku jak i całej Ameryki Łacińskiej. Długoletni proces zainicjowany w 1910 roku uchwaleniem przez Francisco Madero Planu z San Luis Potosi trwale wpłynął na wszystkie sfery państwowości meksykańskiej, od politycznej zaczynając, na kulturowej kończąc. Jednym z ważniejszych skutków rewolucji meksykańskiej w jej wymiarze społecznym jest sposób w jaki chłopci (zarówno bezrolni jak i pracujący jako robotnicy rolni) oraz robotnicy stali się jednymi z ważniejszych uczestników rewolucji, szukając w niej szansy na realizację swoich dążeń. Wiązały się one odpowiednio z przeprowadzeniem reformy rolnej oraz wprowadzeniem ustaw chroniących interesy robotników.

Liczebność tych grup społecznych miała wpływ na fakt, że kolejne frakcje rewolucyjne i ich przywódcy próbowali zaktywizować je w swoich szeregach. Aktywizacja ta polegała na wdrażaniu w programach postulatów nawiązujących do interesów chłopsko-robotniczych, które wraz z postępowaniem rewolucji meksykańskiej zaczęły znacznie wykraczać poza plan Madero (Żuławska, 2010: 19). Jednym z przywódców rewolucyjnych, który podejmował takie próby był wywodzący się ze stanu Sonora, Álvaro Obregón (1880-1928), generał wojsk liberalnych, który sprawował urząd prezydenta Meksyku w latach 1920-1924.

Celem niniejszego artykułu jest analiza mechanizmów polityki Obregona wobec chłopów i robotników. Autorka artykułu zakłada, że Álvaro Obregón łączył w swojej polityce wobec tych grup styl silnego

---

¹ W 1928 roku Álvaro Obregón w wyniku reformy konstytucyjnej uzyskał reelekcję na urząd prezydenta w kadencji 1928-1934, jednak został zamordowany przed ponownym objęciem tego stanowiska. Przyjęta w pracy cezura obejmuje zatem kadencję prezydencką w pełni zrealizowaną przez Obregona.

przywództwa (*caudillismo*), który pozwolił mu skupić przedstawicieli tych grup społecznych wokół swojej osoby, z elementami polityki godzącej interesy różnych grup społecznych.

Dobór tego założenia nie jest przypadkowy i opiera się na dwóch głównych interpretacjach sylwetki Obregona w opracowaniach jemu poświęconych. Warto w tym miejscu nadmienić, że w porównaniu z innymi przywódcami rewolucji meksykańskiej, na temat Obregona powstała stosunkowo niewielka liczba prac. Na uwagę przy tym zasługują dwie monografie ilustrujące sylwetkę tego rewolucyjnego dowódcy oraz prezydenta: Álvaro Obregón: *Power and Revolution in Mexico, 1911-1920* autorstwa Lindy Hall oraz *The Last Caudillo: Álvaro Obregón and the Mexican Revolution* Jurgena Buchenau. W swojej pracy, Hall ukazała Obregona jako polityka łączącego interesy różnych grup społecznych (Hall, 1981: 8). Z kolei Buchenau przedstawia go jako kontynuatora tradycyjnego modelu *caudillo*, opisując ten rodzaj przywództwa jako zdolność do zmobilizowania sojuszników odczuwających lojalność wobec osoby przywódcy (Buchenau, 2011a: 6).

W kontekście relacji między Obregonem a chłopstwem i robotnikami, która jest przedmiotem niniejszego artykułu, wskazane przez Hall podejście godzące interesy obu wymienionych grup społecznych z interesami tych przeciwko którym te grupy występowały, czyli odpowiednio właścicielom ziemskim i właścicielom fabryk, zdaje się pozostawać w kontrze do założenia, które reprezentował Buchenau, a z którego jasno wynikało, że to wyłącznie silny przywódca jest zdolny do odpowiedzi na potrzeby, a tym samym do przejęcia kontroli nad różnymi grupami społecznymi. Autorka niniejszego artykułu proponuje jednak zestawienie tych dwóch podejść w odniesieniu do polityki Obregona wobec chłopów i robotników.

Metody badawcze i pytania badawcze

Przyjęta w pracy metoda badawcza oparta jest na rozumowaniu indukcyjnym z elementami krytycznej analizy źródeł oraz analizy historycznej. Rozumowanie indukcyjne polega na wyodrębnieniu ogólnych wzorców na podstawie analizy konkretnych przypadków. W kontekście

niniejszej pracy, analiza działań podejmowanych przez Obregona w kwestii realizacji interesów chłopów i robotników pozwala na wskazanie mechanizmów polityki prowadzonej przez niego wobec wspomnianych grup społecznych.

Na poziomie ontologicznym artykuł ten zakłada podejście konstruktywistyczne, traktując dążenia chłopów i robotników oraz elementy polityki Obregona skierowane do tych dwóch grup jako byty tworzące siebie nawzajem. Tym samym, przedkłada na grunt analizy tych relacji rozważania Emanuela Adlera, który określa w jaki sposób podmioty i struktury wzajemnie tworzą się i wpływają na siebie (Adler, 1997: 322). Z kolei, na poziomie epistemologicznym projekt przyjmuje paradygmat funkcjonalistyczny, uznając politykę prowadzoną przez Obregona oraz dążenia chłopów i robotników za elementy jednego systemu, pełniące w nim odmienne, acz powiązane ze sobą funkcje, których celem, jak wskazuje Ben Rosamond, jest realizacja wspólnych celów (Rosamond, 2000: 199-200).

Przyjęte w artykule metody badawcze umożliwią uzyskanie odpowiedzi na poniższe pytania:

- W jaki sposób wydarzenia rewolucyjne sprzed objęcia przez Obregona urzędu prezydenta wpłynęły na jego politykę wobec chłopów i robotników w latach 1920-1924?
- Jakie elementy polityki silnego przywództwa (*caudillismo*) charakteryzują działania podejmowane przez Obregona wobec dążeń chłopów i robotników?
- Jakie elementy polityki koncyliacyjnej charakteryzują działania podejmowane przez Obregona wobec dążeń chłopów i robotników?
- Jakie jest miejsce projektu rewolucyjnego Obregona wobec chłopstwa i robotników w długotrwałym procesie rewolucji meksykańskiej?

Analizując wspomniany projekt rewolucyjny, autorka zgodnie z sugestiami Marcina Kuli zwraca uwagę na to, w jaki sposób dążenia chłopów i robotników zostały skonkretyzowane, ewoluowały i na ile zostały zrealizowane za prezydentury generała z Sonory (Kula, 2010: 10).

Obecność Álvaro Obregona w rewolucji meksykańskiej do 1920

Aby w pełni zrozumieć znaczenie rewolucyjnego projektu Obregona zainicjowanego po objęciu przez niego prezydentury w 1920 roku, należy poddać analizie jego działalność w fazie militarnej rewolucji. Kariera Obregona w szeregach rewolucyjnych uległa rozwinięciu po zamachu stanu dokonany przez Victoriano Huertę. Sonoreńczyk wystąpił przeciwko Huercie, domagając się przywrócenia porządku prawnego z czasów prezydentury Madero (Ávila Espinosa, 2014: 271). Cel ten związał Obregona z frakcją liberalną pod przywództwem Venustiano Carranzy, co oznaczało jednocześnie akceptację przez Obregona założeń Planu z Guadalupe.

Pierwsze sukcesy militarne i awanse w szeregach oddziałów liberalnych osiągnął w rodzinnym stanie Sonora, tam też nabrał pierwszych doświadczeń jako polityk. Działania wojskowe na terenie Sonory od początku związane były z postulatami społecznymi. Stan ten zamieszkiwali Indianie Yaqui, którzy jeszcze za czasów porfiriatu walczyli o dostęp do ziem zmonopolizowanych przez właścicieli wielkich majątków ziemskich. Dążenia te wykorzystywali liberalni wojskowi, którzy obiecali społeczności indiańskiej parcelację gruntów w zamian za przyłączenie się do walki po ich stronie, w rzeczywistości jednak nie zamierzali spełniać deklaracji złożonej z powodów czysto pragmatycznych (Aguilar Camín, 2017: 322). Doświadczenia zdobyte w Sonorze uświadomiły po raz pierwszy Obregonowi znaczenie reform społecznych dla powodzenia założeń rewolucyjnych.

Kłęska Huerty na początku 1915 roku, po której oddziały Obregona wkroczyły do meksykańskiej stolicy, stanowiła początek rozłamu między wizją polityki liberalnej wojskowego z Sonory a projektem Carranzy. Przyczyną tego rozłamu były coraz wyraźniejsze różnice w ich stosunku do realizacji interesów chłopów i robotników. Carranza jako umiarkowany liberał nie zamierzał realizować dążeń tych grup społecznych, uważając takie działania za zbyt radykalne. Z kolei Obregón zaczął budować swój wizerunek zwolennika reform skierowanych właśnie ku tym dwóm grupom. To on był jednym z działaczy liberalnych, którzy przekonali Carranzę do wprowadzenia w styczniu 1915 roku dekretu o reformie rolnej, argumentując to szansą na zwiększenie wpływów frakcji liberalnej

w prowadzonej walce rewolucyjnej (Mroziewicz, 1972: 33). Wkrótce po wspomnianym już wkroczeniu do stolicy, przekonał on członków anarchosyndykalistycznej organizacji robotniczej, którą był Dom Międzynarodowego Robotnika (Casa del Obrero Mundial, COM), do przyłączenia się do nurtu liberalnego. Było to możliwe dzięki wydaniu przez niego dekretu o zwiększeniu stawki dziennej dla robotników, na co zgodził się sam Carranza (Córdova, 1973). Dzięki temu, Obregón nie tylko zdołał pozyskać wśród COM-istów zwolenników dla dążeń liberalnych, ale również zaczął budować swój własny sojusz z działaczami tej organizacji.

Sukcesy na szczeblach lokalnych w kwestii pozyskiwania sojuszników wśród chłopstwa i robotników sprawiły, że Obregón dążył do wprowadzenia do nowej ustawy zasadniczej reform skierowanych do tych grup społecznych, dlatego też podczas obrad Kongresu Konstytucyjnego poparł skrzydło radykałów opowiadających się za podniesieniem reform społecznych do rangi konstytucyjnej, podczas gdy umiarkowane stronnictwo liberalne pod przewodnictwem Carranzы opowiadało się przeciwko tego typu działaniom (MacGregor, 2016: 1328). Odmienne postawy wobec kształtu oraz samego umieszczenia interesów chłopsko-robotniczych w nowym porządku konstytucyjno-prawnym doprowadziły ostatecznie do rozłamu frakcji liberalnej na dwa obozy pod przewodnictwem odpowiednio Carranzы i Obregóna.

Wizja zaproponowana przez Obregóna była dla Carranzы nie do przyjęcia. Z tego powodu, wraz z bardziej konserwatywnym skrzydłem frakcji liberalnej, oskarżył on Obregóna o próbę wzmocnienia własnej pozycji politycznej w szeregach liberałów (Hernández Chávez, 2019: 41). Z punktu widzenia Carranzы, już w roku 1915, kiedy to oddziały dowodzone przez Obregóna pokonały oddziały villistów, zaczęło wzrastać znaczenie Sonoreńczyka we frakcji liberalnej, umacniane stopniowo dzięki jego kolejnym sukcesom militarnym. Tym samym, dowódca z Sonory zyskał wśród części członków frakcji liberalnej miano gwaranta dążeń tego stronnictwa do przejścia władzy (Córdova, 1973: 266). W konsekwencji Carranza uznał Obregóna za zagrożenie dla swojej pozycji politycznej, a także dla wizji meksykańskiej państwowości jaką reprezentował.

Konflikt między Carranzą i Obregonem nasilił się w latach 1919-1920 w związku z nadchodzącymi wyborami prezydenckimi. Carranza,

który zgodnie z zapisami konstytucji nie mógł ubiegać się o reelekcję, szukał kandydata, za pośrednictwem którego mógłby nadal wywierać wpływ na sprawy państwowe. W 1919 roku ogłosił manifest wyborczy, w którym nawoływał innych rewolucjonistów do tego, aby nie wystawiali ani nie popierali kandydatur innych niż ta rządowa (Łepkowski, 1986: 375). W tym samym roku Obregón wystartował z własną kampanią jako kandydat na urząd prezydenta. Jeszcze przed jej rozpoczęciem wojskowy z Sonory szukał poparcia wśród przedstawicieli różnych grup społecznych. Znalazł je wśród robotników, szczególnie tych zrzeszonych w organizacji COM, z którą to, jak już wspomniano, zawarł sojusz w 1915 roku i która rok przed startem kampanii prezydenckiej zmieniła nazwę i stała się Regionalną Konfederacją Robotników Meksykańskich (Confederación Regional Obrera Mexicana, CROM). Porozumienie z CROM wzmocniło tylko sojusz między Obregonem a robotnikami (Méndez Lara, 2019: 127), co z kolei zaowocowało podpisaniem tajnego paktu między liderem CROM, Luisem Napoleonem Moronesem i Obregonem. Na jego mocy robotnicy mieli wesprzeć Obregona podczas kampanii, a polityk z Sonory po objęciu prezydentury miał utworzyć Ministerstwo Przemysłu i Handlu, którym mieli zarządzać przedstawiciele robotniczych organizacji wojskowych (Hernández Chávez, 2019).

Poza wsparciem uzyskanym od robotników Obregón uzyskał również poparcie chłopów wywodzących się z frakcji zapatystowskiej na czele z Gildardo Magaña, obiecując im parcelację gruntów i stanowiska w administracji państwowej po zwycięstwie w wyborach w zamian za poparcie (Gilly, 1977: 328). Ponadto, uznając sztandarowy program zapatystów, jakim był Plan z Ayali, wyraźnie wzmocnił on zawarty sojusz (Hernández Chávez, 2019: 48). Porozumienia zawarte z zapatystami i CROM-istami pozwoliły Obregonowi zmobilizować chłopów i robotników w ramach swojego obozu politycznego, dzięki czemu zdołał zbudować solidne zaplecze wyborcze zwiększając tym samym swoje szanse w kampanii prezydenckiej. Carranza jednak postanowił wystawić jako kandydata w wyborach prezydenckich niezwiązanego z rewolucją meksykańską, inżyniera Ignacio Bonillasa (Gilly, 1977: 327). Decyzja Carranzы stanowiła tym samym odmowę poparcia Obregona.

Mimo braku poparcia rządowego, Obregón kontynuował swoją kampanię prezydencką, chociaż decyzja Carranzy doprowadziła do kulminacji konfliktu między tymi dwoma politykami. W efekcie pierwszy z nich, przy poparciu innych prominentnych działaczy z Sonory, takich jak Plutarco Elías Calles czy Adolfo de la Huerta powołał do życia Plan z Agua Prieta, w którym jego sygnatariusze oskarżyli Carranzę o zdradę ideałów rewolucyjnych, a także mianowali ówczesnego gubernatora Sonory Adolfo de la Huertę najwyższym przywódcą nowo utworzonej Liberalnej Armii Konstytucjonalistów, dając mu przy tym uprawnienia niezbędne do kierowania ruchem (Plan de Agua Prieta, 1920). Plan z Agua Prieta sprawił, że politycy z Sonory uznali siebie za obrońców konstytucji z 1917 roku będącej podstawą ich rewolucyjnych koncepcji. Plan ten poparli również sprzymierzeni z Obregonem chłopi i robotnicy, a także wojskowi jawnie sprzeciwiający się cywilnemu kandydatowi na prezydenta. Wobec tak silnej opozycji, w maju 1920 roku Carranza uciekł ze stolicy, a niedługo potem został zamordowany w miejscowości Tlaxcalantongo (Dobrzycki, 1986). Po śmierci Carranzy Adolfo de la Huerta objął, do czasu nowych wyborów rozpisanych na wrzesień 1920 roku, stanowisko tymczasowego prezydenta. Ich zwycięzcą został Álvaro Obregón, który wykorzystał okres sprawowania urzędu przez de la Huertę na umacnianie sojuszów z tymi grupami społecznymi, które poparły Plan z Agua Prieta (Dobrzycki, 1986).

Triumf Planu z Agua Prieta zapoczątkował nowy etap rewolucji meksykańskiej, polegający na przejęciu kontroli nad procesem kształtowania (po)rewolucyjnego ładu przez obóz polityków wywodzących się ze stanu Sonora, którzy zdominowali meksykańską scenę polityczną w latach 1920-1935. Warto wspomnieć, że aż czterech z sześciu polityków sprawujących w tym czasie urząd głowy państwa wywodziło się bezpośrednio z tego stanu (Buchenau, 2011b: 407). Ten etap budowania nowego ładu zainicjowany po objęciu w roku 1920 urzędu prezydenta Meksyku przez Álvaro Obregona, uznawany jest za zakończenie militarnej fazy rewolucji meksykańskiej (Matute, 1997: 862). Tym samym, proces mobilizacji i kontroli różnych grup społecznych przez przywódców czy stronnictwa polityczne przestał być narzędziem do umacniania ich siły militarnej, a stał się elementem służącym tworzeniu nowych mechanizmów państwowych.

Polityka Álvaro Obregona wobec chłopstwa

Po objęciu przez Obregona urzędu prezydenta, sprzymierzeni z nim chłopcy oczekiwali realizacji reformy agrarnej opartej na parcelacji wielkich majątków ziemskich. W swoim orędziu do Kongresu z października 1920 roku, Obregón przedstawił wielkie majątki ziemskie jako twory przeszłości niezdolne do sprostania wyzwaniom nowoczesnego rolnictwa. Obiecał przy tym stworzenie miliona działek rolnych powstałych w wyniku stopniowej parcelacji sześciu milionów hektarów ziemi należących do latyfundiów (Obregón, 1920).

Kilka dni po zaprzysiężeniu na urząd głowy państwa, Obregón wprowadził swoją pierwszą ustawę dotyczącą reformy agrarnej, zwaną *Ley de Ejidos*. Dokument ten łączył założenia ustawy rolnej Carranzy z 1915 roku i artykułu 27 konstytucji, dając podstawy do utworzenia gospodarstw rolnych opartych na własności wspólnotowej (ejidos). Ta forma własności ziemskiej stanowiła nawiązanie do programu chłopów z dawnej frakcji zapatystowskiej, którzy poparli Obregona przeciwko Carranzie. W praktyce jednak, proces parcelacji gruntów na mocy nowej ustawy miał wysoce złożony charakter: najpierw lokalne komisje agrarne analizowały poszczególne wnioski, po czym przekazywały je do dalszego rozstrzygnięcia gubernatorom stanowym, pod jurysdykcją których znajdowały się dane grunty (Lemus García, 1985: 288). W rzeczywistości jednak to prezydent musiał osobiście zatwierdzać wnioski, by można było rozpocząć proces parcelacji gruntów (Hall, 1980: 216). Obregón, jako głowa państwa, osobiście kierował reformą rolną, decydując, kiedy i gdzie nastąpi podział gruntów oraz jaką ilość gruntów ta parcelacja będzie obejmowała, stając się jedynym gwarantem redystrybucji ziemi.

W kwietniu 1922 roku, wraz z ogłoszeniem nowego rozporządzenia dotyczącego kwestii agrarnej projekt reformy rolnej Obregóna uległ modyfikacji polegającej na powołaniu nowych organizacji, których zadaniem miała być realizacja reformy rolnej na poszczególnych szczeblach administracji państwowej. Najpierw Lokalne Komisje Rolne (Comisiones Locales Agrarias) działające na szczeblu stanowym analizowały wnioski o przeprowadzenie reformy rolnej, które po podjęciu decyzji przesyłano do gubernatorów stanowych. Gubernatorzy stanowi przesyłali pozytywnie

rozpatrzone wnioski do Krajowej Komisji Rolnej (Comisión Nacional Agraria), a ta z kolei zezwalała Komitetom Wykonawczym (Comités Particulares Ejecutivos), działającym na szczeblu lokalnym, na nadawanie chłopom tymczasowego tytułu własności do ziemi, przy czym taką decyzję każdorazowo musiał zatwierdzać prezydent (Hall, 1980: 217).

Zarówno *Ley de Ejidos*, jak i rozporządzenie z 1922 roku opierały się na postulatach agrarnych zapatystów sprzymierzonych z Obregonem. Efektem wprowadzanej na ich mocy reformy rolnej miało być powstanie *ejidos*, które dla zapatystów miały być podstawową formą własności ziemskiej funkcjonującą po rozparcelowaniu latyfundiów. Kształt reformy rolnej przedstawionej przez Obregona świadczył o wywiązaniu się przez prezydenta z zawartego wcześniej sojuszu, a proces powstania *ejidos* skoncentrowany był bezpośrednio wokół osoby samego Obregona. Chociaż z treści obu dokumentów jasno wynika, że podmiotami formalnie odpowiedzialnymi za tworzenie *ejidos* były komisje agrarne działające na różnych szczeblach struktury administracyjnej Meksyku (lokalnej, stanowej, ogólnokrajowej), analizujące petycje o redystrybucję ziem i kierujące ich wdrożeniem w życie, to Obregón jako prezydent podejmował ostateczną decyzję o parcelacji konkretnych ziem między ludność chłopską, stając się dla chłopstwa gwarantem realizacji reformy rolnej.

Istotnym aspektem polityki agrarnej Obregona była również intensyfikacja procesu podziału gruntów w konkretnych regionach Meksyku. W latach 1922-1924 szczególna intensyfikacja reformy rolnej miała miejsce w stanach Durango, Chihuahua, Morelos i Tamaulipas. Wybór właśnie tych stanów nie był jednak przypadkowy. Na terenie stanów Durango i Chihuahua znaczącą rolę odgrywali dawni zwolennicy Francisco "Pancho" Villi, zaś w Morelos dawni stronnicy Emiliano Zapaty. Przywódcy obu wymienionych ruchów ludowych działających w kontrze do frakcji liberalnej mogli dzięki swoim programom agrarnym z łatwością zmobilizować ludność chłopską podczas militarnej fazy rewolucji meksykańskiej, czego efekty były widoczne nawet po jej zakończeniu. Z kolei stan Tamaulipas stał się w tych latach miejscem, w którym Adolfo de la Huerta, dotychczas sprzymierzony z Obregonem, zaczął buntować się przeciwko niemu z powodu coraz to wyraźniejszych różnic wizji politycznych, jakie obaj reprezentowali (Hall, 1980). Realizacja reformy rolnej na

wspomnianych obszarach w większej skali niż na pozostałych terenach kraju miała służyć nakłonieniu miejscowego chłopstwa do poparcia Obregona jako tego, który jest w stanie zapewnić im ziemię, odciągając ich tym samym od sił pozostających poza ścisłą kontrolą prezydenta.

W pozostałych regionach Meksyku realizacja reformy rolnej zależała od decyzji lokalnych przywódców oraz ich relacji z prezydentem. Obregón wspierał projekty redystrybucji ziemi tam, gdzie władzę sprawowali sprzymierzeni z nim politycy (Buchenau, 2011a). Sposób przeprowadzenia reformy rolnej autorstwa Obregona zdecydowanie osłabiał wpływy jego przeciwników politycznych na niektórych obszarach kraju, a wzmacniał wpływy tam, gdzie władzę sprawowali popierający go politycy. W konsekwencji zacieśnieniu uległy relacje między administracją lokalną a prezydentem. Intencją Obregona przy wzmacnianiu tych relacji było wskazanie lokalnemu chłopstwu, że tylko on jest gwarantem realizacji postulatów ludności chłopskiej dającym im poprzez reformę rolną dostęp do ziemi.

Reforma rolna przeprowadzona za prezydentury Álvaro Obregona stała się zatem jednym z narzędzi politycznych wykorzystywanych przez niego do umocnienia swojej władzy. Przepisy prawne dotyczące kwestii agrarnej, jakie wprowadził, uczyniły instytucje państwowe, na różnych szczeblach administracji, podmiotami zdolnymi do przeprowadzenia procesu redystrybucji ziemi dla chłopów, a prezydenta Obregona jedynym podmiotem zdolnym ostatecznie im tę ziemię zapewnić.

Polityka Obregona wobec robotników

Polityka Obregona wobec robotników opierała się na dwóch kluczowych aspektach: kontroli sprawowanej nad tą grupą społeczną poprzez sterowane podziały między organizacjami związkowymi skupiającymi jej przedstawicieli, a także na rozwiązywaniu konfliktów między robotnikami a pracodawcami na poziomie polityki lokalnej (Dobrzycki, 1986). Obregón realizował część zapisów artykułu 23 konstytucji, który poświęcony był interesom robotniczym, który m.in. respektował prawo do strajku, z zastrzeżeniem weta rządowego, propagował proces samoorganizowania się pracowników w związki zawodowe oraz rozstrzygał w sporach

robotników z ich pracodawcami (Buchenau, 2011a). Ta aktywność służyła zmobilizowaniu robotników wokół osoby prezydenta.

Za swojej prezydentury Obregón stworzył mechanizmy łączące przywódców wybranych organizacji związkowych z państwem poprzez wzmacnianie jednych organizacji robotniczych kosztem innych (Dobrzycki, 1986: 167). Najbardziej wzmocnioną organizacją podczas jego kadencji prezydenckiej była CROM pod przewodnictwem Luisa Napoleona Moronesa, z którym Obregón współpracował od czasów swojej pierwszej kandydatury w wyborach prezydenckich. Wtedy to działacze tej organizacji związkowej wysłali do każdego kandydata ubiegającego się o urząd prezydenta propozycję nawiązania współpracy (Reyna et al., 1972: 794). Jedynym kandydatem, który ją zaakceptował był Obregón, rozpoczynając tym samym proces wzmacniania CROM, który kontynuował już jako prezydent (Leff Zimmerman, 1991: 529). Za prezydentury Obregona CROM, z osobistego sojusznika prezydenta stał się oficjalnym sojusznikiem rządu i jedynym związkiem zawodowym uznawanym przez państwo. Silna pozycja organizacji kierowanej przez Moronesa nabrała jeszcze większego znaczenia wraz z powstaniem Generalnej Konfederacji Robotniczej (Confederación General de Trabajadores, CGT) w 1921 roku.

CGT już na początku swojego istnienia zdołała zyskać wpływy wśród robotników zagrażając tym samym pozycji CROM. W tej sytuacji rząd Obregona podjął walkę z nową organizacją poprzez tłumienie strajków inicjowanych przez CGT i aresztowania ich organizatorów. Należy przy tym podkreślić, że tego typu działania ze strony władz nie miały miejsca, gdy za organizacją strajków stał CROM (Reyna et al., 1972). Także inne organizacje zrzeszające robotników, zarówno o charakterze lewicowym, jak i prawicowym nie mogły liczyć na oficjalne poparcie dla swoich dążeń, jakim cieszyła się wyłącznie organizacja CROM-istów (Buchenau, 2011a: 122). Oficjalne wsparcie Obregona i podlegających mu struktur państwowych, które zostało udzielone CROM, ugruntowało pozycję tego związku jako jedynego zdolnego do skutecznego realizowania żądań robotniczych, co w konsekwencji przyczyniło się do znaczącego wzrostu liczby jego członków.

Umocnienie pozycji ruchu robotniczego kierowanego przez Moronesa doprowadziło do zwiększenia przez Álvaro Obregona kontroli nad

kierunkiem realizacji dążeń robotniczych. Strajki organizowane przez CROM-istów i postulaty zgłaszane w ich trakcie, akceptowane były wyłącznie na podstawie wcześniejszych porozumień między organizacją a prezydentem “urealnijającym” dążenia robotników (Buchenau, 2011a). Członkowie CROM akceptowali ten układ, ponieważ nie tylko pozwalał on im utrzymać bliskie relacje z rządem, ale też dawał silną pozycję wśród robotników. O ile jednak to Obregón sam wpływał na proces realizowania ogólnych postulatów robotniczych, o tyle w przypadku konieczności rozstrzygnięcia sporów między robotnikami a ich pracodawcami pozostawiał decyzje w rękach władz lokalnych (Dobrzycki, 1986: 167). Aby móc zrozumieć znaczenie tego typu strategii, należy zwrócić uwagę na trudności związane z rozstrzygnięciem sporów między wspomnianymi wyżej grupami. Proces ten wiązał się z koniecznością wypracowania kompromisowego stanowiska, które ze względu na głębokie różnice między interesami robotników i ich pracodawców nie zadowalały w pełni żadnej ze stron. Gdyby taką rolę przyjął na siebie Obregón jako głowa państwa, jego pozycja gwaranta dążeń robotniczych mogłaby ulec znacznemu ograniczeniu.

Obregón zdołał podporządkować sobie robotników, szczególnie tych zrzeszonych w ramach coraz bardziej rosnącej w siłę CROM, dzięki czemu obie strony czerpały korzyści z zawartej współpracy. W rzeczywistości to Obregón zyskiwał na niej więcej. CROM-iści, zgodnie z kierunkiem wskazywanym przez Obregona, łagodzili swoje żądania mając świadomość tego, że to prezydent decyduje, którą organizację robotniczą wzmacniać kosztem innych oraz że jego decyzja może w każdej chwili ulec zmianie, gdyby uznał to za kluczowe dla wzmocnienia swojej własnej pozycji. Tego typu zmiana była możliwa dzięki wprowadzeniu systemu kontroli organizacji robotniczych poprzez przedkładanie interesów jednej nad dążenia pozostałych. Tym samym, Obregón, podobnie jak w przypadku chłopstwa, ugruntowywał także wśród robotników swoją pozycję jako jedyne gwaranta ich dążeń, zwolnionego jednocześnie od odpowiedzialności za rozstrzygnięcie ich sporów z pracodawcami.

Podsumowanie

Analiza dokonana w niniejszej pracy potwierdza założenie przyjęte przez autorkę artykułu, zgodnie z którym polityka Obregona wobec interesów chłopów i robotników łączy w sobie elementy silnego przywództwa i dążenia do moderowania między odmiennymi interesami społecznymi. W jego podejściu zarówno do interesów chłopskich jak i robotniczych można zaobserwować podobne tendencje. O ugodowym charakterze polityki Obregona świadczy pozostawienie decyzji, które mogły ograniczyć zakres dążeń chłopsko-robotniczych w rękach władz lokalnych, co tym samym uczyniło te władze jedynymi podmiotami odpowiedzialnymi za niezadowolenie chłopów i robotników w przypadku, w którym tego typu ograniczenie miało miejsce.

W procesie bezpośredniego wdrażania chłopów i robotników w ramach mechanizmów władzy, to Obregón jako prezydent pozostawił w swoich rękach ostateczną decyzję o kierunku realizowanych w tym zakresie działań czyniąc tym samym z siebie najwyższego arbitra i gwaranta interesów chłopsko-robotniczych oraz umacniając tym samym swoją pozycję wśród tych grup społecznych. Zbudował on w ten sposób swój wizerunek silnego przywódcy, który zdolny jest zrealizować potrzeby zmobilizowanych wokół siebie grup. Ten aspekt personalistycznego silnego przywództwa widoczny jest ponadto przy sposobie w jaki Obregón decydował o intensyfikacji procesu wdrażania dążeń chłopsko-robotniczych. Miało to miejsce wtedy, kiedy dążenia te zgłaszały organizacje sprzymierzone z Obregonem (interesy robotnicze) oraz na obszarach pozostających pod kontrolą jego zwolenników lub tam, gdzie chciał umocnić swoje wpływy (interesy chłopstwa). W konsekwencji, realizacja potrzeb chłopów i robotników stanowiła dla Obregona narzędzie do budowania, utrzymania i wzmacniania swojej pozycji politycznej.

Jakie jest zatem miejsce projektu Obregona w tak długoletnim i wieloaspektowym procesie, jakim była rewolucja meksykańska? Aby móc odpowiedzieć na to pytanie, należy wziąć pod uwagę specyfikę projektu rewolucyjnego, dominującego przed objęciem władzy przez Obregona, a także proces instytucjonalizacji rewolucji meksykańskiej rozpoczęty po prezydenturze polityka z Sonory. Dla Carranzy to źródła instytu-

cjonalno-prawne, takie jak plany polityczne, dekrety, czy wreszcie konstytucja uchwalona w 1917 roku, stanowiły narzędzia służące do mobilizacji chłopów i robotników nie tyle wokół własnej osoby, co w ramach stronnictwa politycznego jakim była frakcja liberalna. Dla Obregona z kolei źródła te stanowiły narzędzie do wzmacniania swojej własnej pozycji wśród tych grup społecznych, ponieważ to on ostatecznie podejmował decyzje związane z ich dążeniami. Polityk z Sonory rozwinął tym samym projekt Carranzy.

Zainicjowany przez Obregona proces włączania interesów chłopsko-robotniczych w sferę polityki państwowej uległ z kolei dalszemu rozwinięciu w trakcie instytucjonalizacji rewolucji meksykańskiej. Proces ten, skupiony na początku wokół osoby przywódcy (prezydenta), stopniowo przejmowany był przez nowe organizacje partyjne, zaczynając od Partido Nacional Revolucionario (PNR, 1929), poprzez Partido de la Revolución Mexicana (PRM, 1938), a kończąc na działającej do dziś Partido Revolucionario Institucional (PRI, 1946). Mimo tego, że skupienie interesów chłopsko-robotniczych nie podlegało już jednostce, kolejni prezydenci Meksyku, sprawujący urząd z ramienia tych partii podobnie jak Obregón świadomi byli roli interesów chłopów i robotników w procesie budowania swojej własnej pozycji politycznej, starając się moderować dążeniami tych grup zgodnie z własnymi potrzebami. Projekt Obregona wobec chłopów i robotników rozwinął zatem tendencje obecne za rządów Carranzy i jednocześnie dał podwaliny pod przyszły proces rewolucyjnej instytucjonalizacji stając się tym samym pomostem, który łączył je ze sobą.

Bibliografia

- Adler, E. (1997). Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics. *European Journal of International Relations*, 3(3), 319–363.
- Aguilar Camín, H. (2017). *La frontera nómada: Sonora y la Revolución Mexicana*. Ciudad de México: Fondo de Cultura Económica.
- Ávila Espinosa, F. A. (2014). *Las corrientes revolucionarias y la Soberana Convención*. Ciudad de México: Instituto Nacional de Estudios Históricos de las Revoluciones de México.
- Buchenau, J. (2011a). *The Last Caudillo: Álvaro Obregón and the Mexican Revolution*. Chichester: Wiley&Sons.

- Buchenau, J. (2011b). The Sonoran Dynasty and the Reconstruction of the Mexican State. In: W. H. Beezley (Ed.), *A Companion to Mexican History and Culture* (ss. 407-419). Wiley&Sons.
- Córdova, A. (1973). *La ideología de la Revolución Mexicana: la formación del nuevo régimen*. Ciudad de México: Ediciones Era.
- Dobrzycki, W. (1986). *Mysł polityczna rewolucji meksykańskiej*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Gilly, A. (1977). *La revolución interrumpida: México, 1910-1920: una guerra campesina por la tierra y el poder*. Ciudad de México: Ediciones El Caballito.
- Hall, L. B. (1980). Álvaro Obregón and the Politics of Mexican Land Reform, 1920-1924. *Hispanic American Historical Review*, 60(2), ss. 213-238.
- Hall, L. B. (1981). *Alvaro Obregón: Power and Revolution in Mexico, 1911-1920*. Texas A&M University Press.
- Hernández Chávez, A. (2019). El zapatismo: una gran coalición nacional popular democrática. En: *Zapatismo, origen e historia* (ss. 17-58). Ciudad de México: Instituto Nacional de Estudios Históricos de las Revoluciones de México.
- Kula, M. (2010). Rewolucja meksykańska jako przedmiot analizy socjologii historycznej. *Ameryka Łacińska. Kwartalnik Analityczno-Informacyjny* 69-70(3-4), ss. 9-14.
- Leff Zimmerman, G. (1991). Los pactos obreros y la institución presidencial en México (1915-1938). *Estudios Sociológicos*, 9(27), ss. 527-540.
- Lemus García, R. (1985). *Derecho agrario mexicano*. Ciudad de México: Editorial Porrúa.
- Lepkowski, T. (1986). *Historia Meksyku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- MacGregor, J. (2016). Los diputados renovadores. de la XXVI Legislatura al Congreso Constituyente. *Historia Mexicana*, 66(3), 1343-1414.
- Matute, Á. (1997). Mexican Revolution: May 1917-December 1920. In *Encyclopedia of Mexico*. Fitzroy Dearborn.
- Méndez Lara, F. I. (2019). El Monitor Republicano, un bastión obregonista en la coyuntura electoral de 1920. *Siglos Históricos*, 21(42), ss. 106-145.
- Mroziewicz, R. (1972). El problema campesino en la Revolución Mexicana. *Estudios Latinoamericanos*, 1, ss. 13-43.
- Obregón, A. (1920). *The Agrarian Problem: Short-hand notes of the impressions exchanged between the President-elect and a numerous group of Congressmen*. Ciudad de México: Imprenta de la Secretaría de Relaciones Exteriores.
- Plan de Agua Prieta, (1920). <https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/6/2615/35.pdf>
- Reyna, M., Palomares, L., & Cortez, G. (1972). El control del movimiento obrero como una necesidad del Estado de México (1917-1936). *Revista Mexicana de Sociología*, 34(3/4), ss. 785-813.
- Rosamond, B. (2000). *Theories of European Integration*. New York: St. Martin's Press.
- Żuławska, U. (2010). Gospodarcze postulaty rewolucji meksykańskiej a ich realizacja. *Ameryka Łacińska. Kwartalnik Analityczno-Informacyjny* 69-70(3-4), ss. 19-27.